

ВСТУП

Ще у дохристиянські часи про проблему сирітства часто згадується у різних народах та релігіях. У Біблії більше шістдесяти разів зачіпається ця тема, робиться акцент на захисті та вихованні сиріт. Тому Святе Письмо показує нам наскільки важливою є опіка над сиротою. З приходом християнства ця проблематика не втрачає своєї актуальності. Згідно з Божим Об'явленням, кожна віруюча людина є усиновлена Богом. Христос показав, що Бог любить кожну дитину, і бажає щоб ми робили так само: «усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших, ви мені зробили» (Мт. 25.40). Сам Ісус був усиновлений Йосифом.

Для християн питання опіки і душпастирювання сиріт завжди була актуальним і важливим, адже таким способом вірний має можливість послужити Христові. За всю історію християнства Церква багато робила і надалі робить у душпастирській праці з дітьми-сиротами. Українська Греко-Католицька Церква не стояла осторонь цих викликів, а активно брала участь і старалася оповити своєю материнською любов'ю цих дітей. Сьогодні УГКЦ проводить таке душпастирювання на різних рівнях: як на помісному – співпрацює у цій ділянці з державними та приватними установами, так і на екуменічному – через співпрацю з різними Церковними конфесіями та релігійними організаціями.

Для покращення свого служіння Церква завжди користує із здобутків науки. Винятком не є душпастирювання дітей-сиріт, де неможливо обійтися без знання особливостей дитячої особистості. У такій своєрідній праці стає в пригоді педагогіка, знання і застосування якої допомагає душпастирю привести дитину до науки Церкви та Христа-Учителя.

У нашій дипломній роботі «Методика Януша Корчака в душпастирській праці з дітьми сиротами» ми постараємося дослідити особливості цього служіння Церкви та перейняти досвід педагога і опікуна сиріт. Тому напрямок обраної праці – насамперед пастирсько-педагогічний. Відтак, найбільше нас цікавитимуть основні принципи та педагогічні методи в опіці та вихованні дітей-сиріт.

Методика і постать Януша Корчака були обрані не випадково, а осмислено, адже саме він усе своє життя присвятив опіці сиріт. На власному житті показав приклад жертвовної любові, не побоявся найстрашніших випробовувань у воєнні роки, став батьком та вихователем тисяч дітей, які згодом змогли себе реалізувати та стати свідомими громадянами. Вихованці Корчака та роки його праці є прикладом ефективності та успішності його методики та діяльності, які випереджали свій час. Його думки та постать до сьогодні є популярними і служать прикладом та орієнтиром для багатьох педагогів цілого світу.

Актуальністю нашої праці є те, що навіть зараз, у XXI столітті, особливо в українських реаліях, існує проблема дитячого сирітства. В час економічної нестабільності, матеріального і духовного зубожіння нації, збройного тиску на нашу державу з боку північного сусіда, явище сирітства стрімко зростає, а особливо це проявляється в соціальному сирітстві. Церква, будучи матір'ю усього народу, з допомогою досягнень педагогіки у своєму душпастирстві найбільш беззахисних осіб має можливість явити їм

любов Бога-Отця та привести їх до Нього.

Мета нашої праці – це спроба показати проблеми та виклики сьогодення в душпастирській праці з дітьми-сиротами, поглянути, що Церква та держава роблять у цій сфері, представити особу Януша Корчака, висвітлити основні принципи його методики у праці з дітьми-сиротами, глянути, як він застосовував знання на практиці та показати, як можна застосувати його досвід у душпастирстві. На цій основі було побудовано план цієї дипломної роботи, яка містить два розділи. Ми застосували синтетично-аналітичний метод, об'єктивно дослідили та проаналізували різну літературу, та за допомогою синтезу спробували висвітлити нашу тему.

У першому розділі «Опіка над дітьми-сиротами в Україні та УГКЦ», ми звернемо увагу на це явище і його стан в нашій державі. У першому підрозділі зробимо короткий історичний екскурс, щоб побачити наскільки сильно наші предки переймалися цією проблемою та як намагалися її вирішити. Разом з тим, проаналізуємо офіційну статистику, щоб об'єктивно побачити сучасний стан, поглянемо на ті способи вирішення, які передбачає держава. Другий підрозділ буде присвячений огляду опіки дітей-сиріт в УГКЦ. Найперше поглянемо на дану проблему у світлі християнської віри, те, як бачить її Святе Письмо та Церква.

Присвяtimo особливе місце та звернемо свій погляд на працю з дітьми-сиротами великого душпастиря митрополита Андрея Шептицького, проаналізуємо його служіння та звіти різних товариств та фондаций, які діяли для опіки дітей-сиріт, глянемо на «Листи дітей-сиріт до митрополита Андрея Шептицького», щоб побачити ефективність його душпастирювання. А також, покажемо те, що сьогодні робить УГКЦ у праці з дітьми-сиротами, в який спосіб реалізовує це служіння.

Другий розділ нашої праці стосуватиметься постаті та методу Януша Корчака в опіці-дітей сиріт. Він буде дещо більший за обсягом та міститиме три підрозділи, адже він є основною ціллю нашого дослідження. В першому з них розглянемо постать та життєвий шлях самого педагога, думку дослідників і педагогів, щоб ближче познайомитися з особою самого Корчака. У другому підрозділі зосередимо свою увагу на тому, що є основою його методики, які елементи були важливими у його праці та, яке місце займали духовні цінності у житті. У цьому ж підрозділі розкриємо, в який спосіб Януш Корчак реалізовував свій метод на практиці в різних умовах, таких як: заклади для сиріт та таборів. В останньому, третьому підрозділі, спробуємо синтезувати досвід душпастирської праці УГКЦ з дітьми сиротами і метод Корчака та показати ті можливості, де ми зможемо застосувати досвід цього педагога.

Однією з проблем, з якою ми стикнулися при написанні нашої праці є те, що сьогодні відсутні джерела та література, у яких містилися б інформація про педагогічні методи, які застосовуються в УГКЦ для душпастирської праці з дітьми-сиротами. Також немає складеної статистики, яка б відображала служіння нашої Церкви в цій сфері, кількість закладів та дітей, якими опікується, та тих, хто бере участь в цьому душпастирстві. Тому, опрацьовуючи джерела та літературу, ми опиратимемося на книгу, яку видав Відділ соціальних питань Патріаршої Курії УГКЦ Я потребую тебе... Практичний порадник у служінні дітям, які позбавлені батьківської опіки, та ряді статей, які описують діяльність нашої Церкви в цій сфері.

Говорячи про державну опіку дітей-сиріт відкликатимемося до практичних порадників, які допоможуть нам побачити сучасний стан та проблеми сирітства в Україні, а також соціологічних досліджень проведених державними органами в 2013 та 2016 роках.

Пишучи про особу та методику Корчака, опиратимемося на книгу Януш Корчак. Сторінками біографії яку написала польська дослідниця Йоанна Ольчак-Ронікер. Як стверджує Маріанна Кіяновська, саме це дослідження є найближчим до «живого» Януша, сповнене сумнівів та вагань, найбільш точне в деталях, найменш патетичне, обережне у висновках та найоб'єктивніше. Також відсилатимемося до самих творів педагога, таких як: Як любити дитину. Інтернат. Літні табори. Дім Сиріт та Як любити дитину в родині, особливістю яких є те, що написані були в Україні; Щоденник, який автор написав перебуваючи в ґетто, незадовго до своєї смерті; а також ряду інших його педагогічних творів: Право дитини на повагу, На самоті з Богом, Виховні моменти, Люди добрі, Міхалувка, Пригоди короля Мацюся, Нещасний тиждень. За допомогою цих творів ми спробуємо показати педагогічну думку автора.

Для кращого розуміння особистості Януша Корчака, також відкликатимемося і до критичної літератури. Серед якої будуть українські автори: дослідники педагогіки – Світлана Сисоєва, Ірина Соколова, Мирон та Світлана Петровські; літератори – Олег Шама та Ігор Березовський. Польські автори: дослідники – Марек Яворський, Ян Зебровські; педагоги – Пшемислав Зілковські, Барбара Смолінська-Гейз, Ядвіга Бінчицька; та католицькі педагоги – священник-селезіянин Ян Невеґловські та Едіта Вольтер.

Наша дипломна робота є лише спробою показати окремі педагогічні методи Януша Корчака, які ми можемо пробувати інкультурувати та застосовувати сьогодні, у XXI столітті, в душпастирській праці з дітьми-сиротами. Відтак, вона не претендує стати посібником чи порадиником, як це можна зробити, у тих чи інших умовах служіння. Однак сподіваємося, що наше дослідження стане поштовхом для подальших пошуків та способів застосування здобутків педагогіки у душпастирстві.

ВИСНОВКИ

У нашій дипломній роботі ми побачили, що творча спадщина Януша Корчака є безцінною не лише для педагогіки, а також може стати корисною і в душпастирстві дітей-сиріт. Старий Доктор витворив таку методику, яка до сьогодні є взірцем для багатьох педагогів цілого світу, зокрема, одним із його послідовників був український педагог Василь Сухомлинський. Також особливістю виховної системи Корчака є те, що вона є пластична та придатна до інкультурації та застосування в різних середовищах. Вона випереджувала свій час, і це робить її актуальною сьогодні у XXI столітті, а також у душпастирській праці.

Діяльність Старого Доктора не охоплювала лише Дім Сиріт у Варшаві, а також він провів безліч таборів для сиріт, опікувався окремими дітьми та різними групами, реформував життя багатьох сирітських закладів не лише в Польщі, але і в Україні. Окрім педагогіки, він займався також і медичною діяльністю, літературною, військовою справою, був творцем оригінальної системи виховання. Найперше Корчак був педагогом практиком, пізнав життя і проблеми дитини від безпосереднього і цілодобового контакту з ними, став батьком для сиріт.

В першому розділі праці ми звернули увагу на опіку дітей-сиріт в Україні та участь УГКЦ у цій сфері, щоб краще зрозуміти ті виклики, які стоять перед душпастирством, та

побачити ті спроби, які вже колись робилися і робляться зараз з боку держави та Церкви. В першому підрозділі ми зробили короткий історичний екскурс, щоб висвітлити наскільки близькою є проблема сирітства для українського народу. Побачили, що в різні часи української історії опіка, виховання, захист та підтримка дітей сиріт була спільною справою Церкви, держави та простих людей. Зрозуміли, що найсприятливішим середовищем для кожної молодої особи як з педагогічної, так і духовної точки зору є сім'я, чого, на жаль, позбавлені безліч дітей. Розглянули проблематику сирітства в Україні, за допомогою статистичних даних проаналізували її сучасний стан.

Презентували головні проблеми, з якими стикаються сироти, їхні опікуни та вихователі сьогодні, а також показали існуючі способи та види цього служіння на державному рівні. Зрозуміли, що усі ці спроби є позитивними і потрібними, та одночасно недостатніми, адже не замінюють органічного середовища зростання та розвитку – сім'ї.

У другому підрозділі ми звернули увагу на опіку дітей-сиріт в світлі християнської віри та показали, що піклування про них стосується кожного вірного. Нашим завданням у душпастирстві є являти їм любов Христа, та відкрити їм їхнє синівство Бога-Отця. Показали, що заопікуватися сиротою та допомогти їй – це одне із наших християнських покликань. Оглянули душпастирське служіння сиротам, сучасника Януша Корчака, митрополита Андрея Шептицького. Звернули увагу, що в УГКЦ і сьогодні робиться багато у цій сфері. Ця діяльність є багатогранною та охоплює різні сфери та форми. Разом з тим, це допомогло нам зрозуміти, що ми не можемо задовольнитися досягнутим, а повинні рухатися вперед та шукати нові можливості та педагогічні методи для покращення цієї сфери душпастирського служіння.

Другий розділ нашої дипломної роботи присвячений безпосередньо особі Януша Корчака та методиці, яку він розпрацював та застосовував у своїй педагогічній діяльності. Також здійснено спробу показати можливості застосування його досвіду у душпастирській праці. Це ми зробили у трьох підрозділах, перший з яких був присвячений життєвому шляху та діяльності Старого Доктора. Це дослідження, допомогло нам краще пізнати особу самого педагога та середовище, умови, в якому йому довелося діяти та реалізовувати свої мрії, метою яких було щастя дитини. Адже він і сам заявляв, що посмішка дитини – це найбільша радість, адже «коли сміється дитина – сміється цілий світ». Змогли побачити різносторонність його особистості, галузі, в яких він працював, адже вони значною мірою мали чималий вплив на його педагогічну думку.

Наступний, другий, підрозділ був присвячений методиці Януша Корчака та його порадам в праці з дітьми-сиротами. Тут ми розкрили основні ідеї та підвалини його методики, поглянули на джерела його думки. Звернули увагу на те, якого важливого місця приділяв Старий Доктор задоволенню духовних потреб дитини. З його педагогічного досвіду довідалися що духовно низький рівень спільноти і є джерелом зовнішніх проблем. Побачили, що духовний світ дитини і педагогіка тісно переплітаються. Розкрили головні труднощі, які виникали в Корчака при опіці дітей-сиріт, та накреслили способи їх вирішення. Не залишили без уваги і стосунки вихователя та опікуна з дитиною. Висвітлили думку автора, що у вихованні сама дитина повинна брати активну участь. Підкреслили принцип не виокремлення, що він хоч і чи не найвагомий, та одночасно і найважчий у реалізації. Приділили опис ролі відпочинкових таборів для дітей-сиріт, які є невід'ємною складовою педагогіки Януша Корчака.

Ми розкрили та показали найцікавіші методи Старого Доктора, які він реалізував у Домі Сиріт, його він також називав Білим Домом у сирій Варшаві. До них ми віднесли такі як:

Дошка оголошень, Поштова скринька, Шафа знайдених речей, Вішалка для щіток, Комісія опікунів, Газета, Збори, Товариський суд – саме його можна назвати синтезом цілої виховної системи Корчака, а також широкомасштабне та знане в усій Польщі газетне видання дітьми і для дітей під назвою «Малий Перегляд».

У третьому підрозділі ми спробували синтезувати проаналізований матеріал та показати напрямки, в яких і як сьогодні можна діяти та застосовувати в душпастирській праці з дітьми-сиротами. Залишаємося прихильниками, що сім'я є найкращим і найорганічнішим середовищем для розвитку дитини. Вважаємо, що повинні робити усе можливе, щоб допомогти кожній дитині досягти отримати своє право на люблячу сім'ю. Та разом з тим, є свідомі того, що на даному етапі ми повинні активно діяти там, де зараз є найбільша потреба, там, де Церква сьогодні вже багато робить, там, де є ті найменш захищені та оповиті любов'ю молоді особи – це різні установи для опіки сиріт. Душпастирська праця залишається необхідна тут до того часу, поки бодай одна дитина залишатиметься тут, адже як казав Христос: «Котрий з вас чоловік, мавши сотню овець і одну з них загубивши, не зоставить дв'ятдесят дев'ять у пустелі та не піде шукати загублену, поки її не знайде?» (Лк. 15. 4).

Методика Януша Корчака є пластична та передбачає своє застосування у різних середовищах. Ми побачили, що її використання може стати корисним у душпастирстві. Показали, що сьогодні ми маємо можливості та засоби для застосування методики Януша Корчака в душпастирській праці з дітьми-сиротами, та це потребує нашого зусилля та старання, а також того, до чого закликав Старий Доктор – це праці над собою. На прикладі багаторічного досвіду Корчака переконалися в ефективності його методики. Бачимо, що правильне використання цієї виховної системи сьогодні стане корисним у нашому служінні, зможемо дати гідну відповідь тим викликам, перед якими стоїть душпастирська праця з дітьми-сиротами у XXI столітті.

Ми усвідомлюємо, що наша дипломна робота не може дати відповідь та цілісно охопити всі сфери душпастирської праці з дітьми-сиротами. Ця праця є лише спробою представити одну педагогічну думку та те, що її застосування може бути корисним у нашому служінні. Сподіваємося, що наше напрацювання стане поштовхом для глибшого дослідження багатогранної особи Януша Корчака, його унікальної методики та її застосування у душпастирській праці з дітьми-сиротами.